

Begyndelsens græsmark: Ekelöf på dansk

Gunnar Ekelöf udkommer i ny dansk oversættelse. Foto: Forlaget Virkelig.

Asger Schnack

22.10.2023

BØGER // ANMELDELSE – Gunnar Ekelöf er en stor svensk digter, og hans debut *sent på jorden* fra 1932 er netop udkommet i en ny dansk oversættelse på Forlaget Virkelig. Asger Schnack skriver her om en yderst vellykket oversættelse af et vigtigt stykke svensk litteratur.

BOG: sent på jorden med Appendiks 1962 og En nat ved horisonten.

Forfatter: Gunnar Ekelöf.

Oversat af: Karsten Sand Iversen.

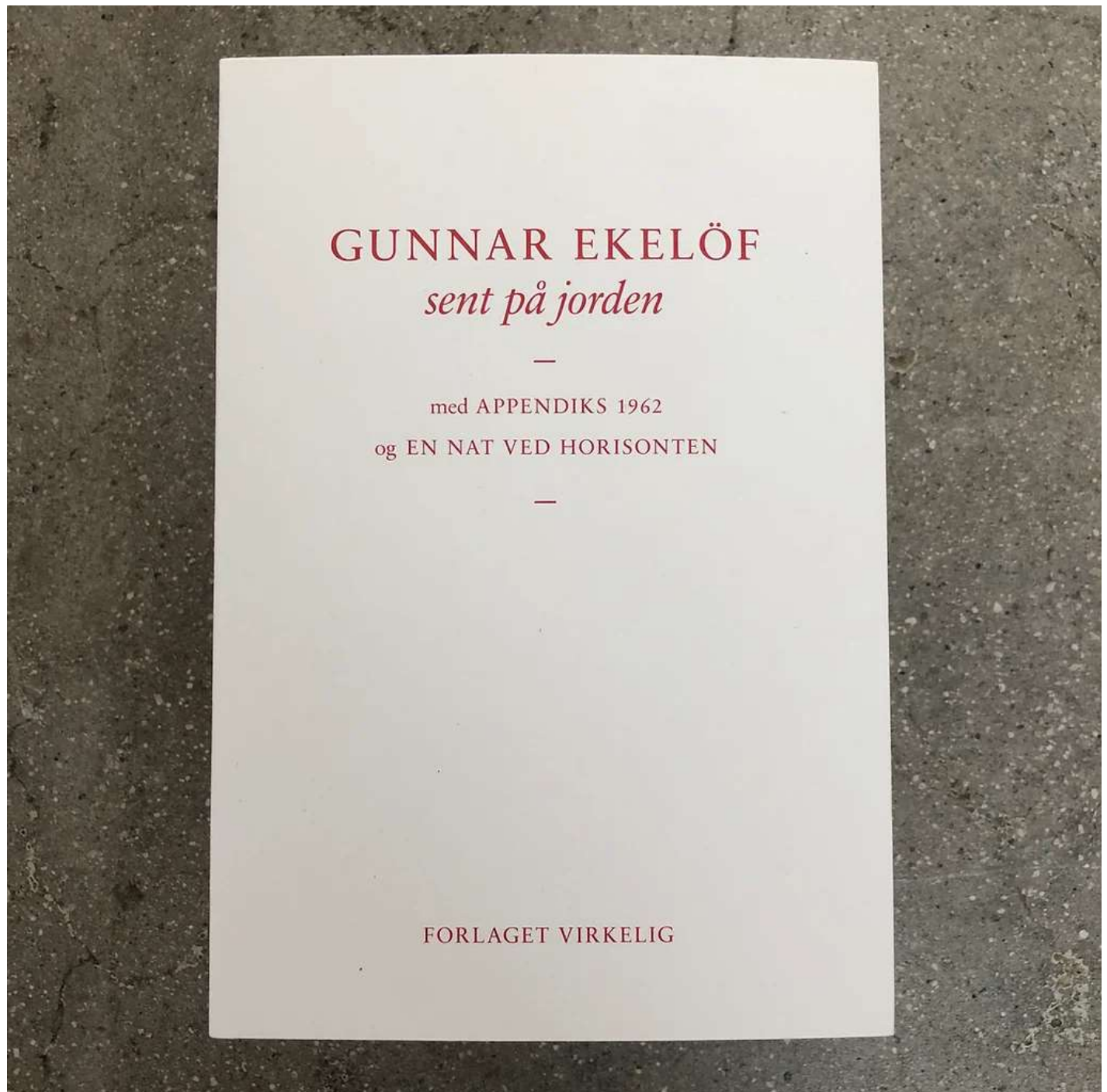
Forlaget Virkelig, 184 sider. Bogen udkom 8. september 2023

Forlaget Virkelig er i gang med en imponerende udgivelsesrække af oversættelser af Gunnar Ekelöf – ved Karsten Sand Iversen. Sidste år udkom *Færgesang* (1941) og *Non Serviam* (1945), og for nylig er udkommet *sent på jorden*, Gunnar Ekelöfs debut fra 1932, ikke i den oprindelige udgave, men i udgaven fra 1962, hvor digteren supplerede samlingen med et *Appendiks 1962* og med *En nat ved horisonten*. Da *sent på jorden* i sin tid udkom, var der tale om et udvalg af et større materiale, som vi i udgaven fra 1962 yderligere får indblik i.

Gunnar Ekelöf har været oversat til dansk tidligere, bl.a. i *Tag og skriv. Digte og notater* (1977), ved Karsten Sand Iversen og Jens Smærup Sørensen, og i Ivan Malinowskis antologi *hvis der var telefon i nærheden* (1978) med fyldige udvalg af Artur Lundkvist, Gunnar Ekelöf, Erik Lindegren og Karl Vennberg. Men med den aktuelle lancering drejer det sig om hele bøger.

Den nye udgivelse i serien er en storslået chance for at studere begyndelsen til dette meget vigtige forfatterskab, der står som en portal til den nyere modernisme i Norden, ikke alene, naturligvis, men som en af flere døre til nogle fælles erfaringer og udtryksformer.

Udgivelsen er interessant på grund af udvidelsen af stoffet, herunder efterskrift og noter, men først og fremmest på grund af oversættelsen af selve *sent på jorden*, som nu kan læses i sin helhed på dansk.

Det første digt i bogen – som ikke er digterens første 'færdige' digt, ifølge Ekelöfs egne noter, det er derimod det første digt i "Skår", første del af *Appendiks 1962* – er i dag klassisk. Det er det eneste digt, Ivan Malinowski har taget med fra *sent på jorden* i sin antologi, og det er også det eneste digt fra *sent på jorden* i den norske antologi *Poetisk modernisme* fra 1995.

Bogen er skæbnetung, den er ikke blot digterens begyndelse, men en poetisk græsmark, han vender tilbage til igen og igen igennem forfatterskabet

Det har fået ikonisk karakter, alene den første linje: "blomsterne sover i vinduet og lampen stirrer lys" er så forunderlig, at man ikke glemmer den. De små ryk eller skævheder i sproget, den sære tømte oplevelse af stuen, digtet refererer, så at sige, er på liv og død.

Men kigger man nærmere på digtet, vil man se, at det er sikkert struktureret, i linje to er det vinduet, der stirrer, og går vi ned i anden strofe, gentages formen, idet det her er lampen, der sidst i første linje 'spinder lys', og igen kommer 'spinder' som tredje ord i linje to.

Alt i digtet er afgørende, ikke mindst sidste linje: "men skæbnen tæller urets slag med decimaler." Ordet 'skæbne' optræder igen i samlingens sidste digt, "Apoteose", og indimellem i digtet "Ligning". Bogen er skæbnetung, den er ikke blot digterens begyndelse, men en poetisk græsmark, han vender tilbage til igen og igen igennem forfatterskabet.

En meget interessant note om digtet, nedfældet af Ekelöf selv i 1932, der som det hedder "ikke kun har gyldighed for dette digt men for idégrundlaget under hele digtsamlingen", kan læses i kommentarerne bag i bogen. Det hedder her bl.a.: "jeg aner i alting et uhyre og gribende kosmisk fravær (...)", som i øvrigt kan lede tanken hen på Henrik Nordbrandt, en af de danske digtere, der tydeligst er påvirket af Gunnar Ekelöf.

At vi befinder os i en tidløs, konkret, næsten død, men levende tilstand af rumlig fortætning, er der ingen tvivl om. Et sted imellem venten og bevægelse

Uanset det første, titelløse, digts status vil jeg sige, at mit yndlingsdigt har været og (fortsat) er “Bølgeslag” med (jf. noterne) citatet fra Gunnar Ekelöfs egen oversættelse af digtet “Om efteråret” af Li Bai (701-62): “for hårdt er menneskenes liv for mig”. “Bølgeslag” begynder: “blå er mine ønsker, blå er himlens og havets ønsker”.

Da *sent på jorden* udkom, vakte den et vist postyr, og Gunnar Ekelöf blev betegnet som surrealist, noget, han i noterne distancerer sig fra. Han mener ikke, surrealismen på det tidspunkt havde spillet nogen større rolle for ham, “med undtagelse af Robert Desnos’ *Corps et Biens*, selv om den bog virkelig ikke hører til bevægelsens teologiske kanon.”

I *Appendikset* er der ligefrem et motto af Robert Desnos – fra 1926 – og det er ganske tydeligt, at der i digtene er ekkoer af netop den nævnte samling, *Corps et Biens* fra 1930 (som udkom i udvalg på dansk i 2000 med titlen *Jeg har sådan drømt om dig* på forlaget Bebop, på dansk ved Manni Crone og undertegnede).

I øvrigt er der ikke mindre end otte digte af Robert Desnos i Gunnar Ekelöfs bog med gendigtninger, *Valfrändskaper*, fra 1960. Hans valgslægtskab med Robert Desnos er interessant, fordi Desnos allerede i 1927 tager afstand fra medlemmer af den franske surrealistgruppe – og i 1930 bliver han ekskluderet af André Breton.

På samme måde kan man se Gunnar Ekelöfs ikke entydige forhold til surrealismen. At han blev betragtet som surrealist, var ikke så mærkeligt, eftersom han i 1933 udgav antologien *fransk surrealisme* (2. udgave 1962). Han skriver her i forordet (til 2. udgave): “Surrealismen har utan tvivel åstadkommit mycket ont, men som allt ont även något gott.”

fransk surrealisme indeholder oversættelser til svensk af Luis Buñuel, Salvador Dali, Arthur Rimbaud, Comte de Lautréamont, André Breton, Tristan Tzara, Benjamin Péret og Paul Éluard, enkelte af oversættelserne er udført af Greta Knutsson-Tzara (Tristan Tzaras svenske hustru) og Gunnar Ekelöf, de øvrige af Gunnar Ekelöf selv.

Men hvis ikke det er surrealisme, hvad er det da, vi møder i *sent på jorden*? Det er snarere de abstrakte kunstnere, skriver Ekelöf, som han havde haft opdragende udbytte af. “Man kan også kalde dem konkrete, om man vil.” Og han nævner her Stéphane Mallarmé. Han medtænker også billedkunstnere og fremhæver billedhuggeren Constantin Brâncuși, som han boede i kvarter med i Paris i 1929.

En personlig krise ligger til grund, men er bortvejret i den tid, der er forløbet uden for samlingen, som nu kan læses for sin overordentlige skønhed i det sproglige og nærmest susende kropslige fornemmelse af fastholdt ånd

Vigtig er i det hele taget sammenhængen mellem kunstarterne, noget, vi også kender fra Ole Sarvig, en anden dansk digter (ved siden af Henrik Nordbrandt), der har taget tydeligt indtryk fra Gunnar Ekelöf. Det er næppe tilfældigt, at udvalget af hans digte fra 1962 hedder *Den sene dag* – med en hilsen til det tidlige digt ”Sen eftermiddag” (fra *Jeghuset*, 1944): ”Det er sen eftermiddag. / Mennesker staar, / somom de lyttede.”

sent på jorden havde oprindelig, jf. kommentarerne, titlen *En nat ved horisonten*, men ordene ”sent på jorden” optræder i to digte, der således kan kaldes titeldigte, endda to gange i hver: i ”Meningsløst orakel” og i ”Kosmisk søvngænger”. At vi befinder os i en tidløs, konkret, næsten død, men levende tilstand af rumlig fortætning, er der ingen tvivl om. Et sted imellem venten og bevægelse.

En personlig krise ligger til grund, men er bortvejret i den tid, der er forløbet uden for samlingen, som nu kan læses for sin overordentlige skønhed i det sproglige og nærmest susende kropslige fornemmelse af fastholdt ånd. Tid i rum.

Slutteligt skal det nævnes, at oversættelsen fungerer upåklageligt, forstået sådan, at man glemmer, at det er en oversættelse, og læser digtene som digte. Det er ikke let, men det er lykkedes for Karsten Sand Iversen at udføre dette trykkeri.

Læs mere om litteratur i POV her.

anmeldelse

Asger Schnack

Boganmeldelse

Gunnar Ekelöf

litteratur

Asger Schnack

Asger Schnack (f. 1949) er en dansk forfatter og forlægger. Asger var ansat på Borgens Forlag fra 1971 til 1979, de sidste fire år som forlagsredaktør. Efterfølgende har han været forlagsredaktør på Hans Reitzels Forlag fra 1993 til 1999.

Modtag POV Weekend, følg os på Facebook – eller bliv medlem!

Hold dig opdateret med ugens væsentligste analyser, anmeldelser og essays i **POV Weekend** – hver fredag morgen.

Det er gratis, og du kan tilmelde dig her →

Ja tak, send mig POV Weekend

POV er et åbent og uafhængigt dansk non-profit medie.

Har du mulighed for at bidrage til vores arbejde? Bliv medlem her →